

Tibetaanse Mastiff, Pyreneese Berghond en Komondor. Ontstaan en achtergrond van hun gedrag.

Tekst: Elian Hattinga van 't Sant

In de vergelijking drie grote rassen die er onschuldig en aibaar uitzien. De Tibetaanse Mastiff en de Pyreneese Berghond lijken grote, goedmoedige knuffelberen, en de Komondor een groot uitgevallen zwabber met lekker veel haarstrengetjes om aan te plukken. Het zijn echter geen allemansvrienden en ook geen honden voor beginners. Hoewel de Tibetaanse Mastiff en de Pyreneese Berghond door de FRC zijn ingedeeld in rasgroep 2 - onder de Molossers - en de Komondor in rasgroep 1 - onder de Herdershonden en Veedrijvers - hebben ze alle drie traditioneel een achtergrond gemeen als bewaker van vee tegen grote roofdieren en beschermers van huis/tent en haard tegen dieven en andere kwaadwillende mensen.

Theorieën

Voordat er DNA onderzoek werd gedaan, waren overeenkomsten in uiterlijk en plaats van herkomst voor kynologen de voornaamste ijkpunten voor hun theorieën over het ontstaan van rassen geweest. Grote, zware kuddebewakers en waakhonden uit de Alpen en Pyreneeën werden daardoor door 19^e en 20ste eeuwse kynologen meestal beschouwd als afstammelingen van de Molossers uit de Oudheid. In geschriften van Grieken en Romeinen werd namelijk verteld dat een volk uit het gebied dat nu Albanië is – de Molossiërs – grote en vervaarlijke honden hadden die hun kuddes bewaakten tegen roofdieren en ander gespuis. Aangezien de Spaanse Romein Columella al rond 65 na Chr. in zijn *De Re Rustica* vertelt dat wit een geschikte kleur is voor honden die schaapskuddes bewaken, werd door veel kynologen de witte kleur van veel West-Europese berghonden gezien als een bewijs voor rechtstreekse afstamming van oeroude honden.

Stamvader

Van grote waakhonden uit Azië en Oost-Europa werd daarentegen vaak aangenomen dat ze afstamden van grote, vaak mythische Assyrische of Indische waakhonden die afgebeeld stonden of beschreven waren in bronnen uit de Oudheid. Ook werd nogal eens de Tibetaanse Mastiff als stamvader verondersteld, die meegekomen zou zijn met Mongoolse nomadenvolkeren. Het klinkt allemaal best plausibel. DNA onderzoek laat echter zien dat het veel ingewikkelder is en er geen sprake is van rechtstreekse afstamming van ‘oeroude’ honden. Bovendien zijn veel rassen in de 19^e en 20^e eeuw aangepast aan het ideale plaatje van mythische honden uit het verleden.

Mengelmoes

Met uitzondering van een handjevol rassen die, zoals de Tibetaanse Mastiff, vooral teruggaan op honden die eeuwenlang geografisch en cultureel geïsoleerd zijn gebleven, zijn vrijwel alle rashonden een – waarschijnlijk vooral in de laatste 300 jaar ontstane - mengelmoes van verschillende typen Europese honden. Voordat er sinds eind 19^e eeuw in toenemende mate met een gesloten stamboek werd gefokt, kregen honden een bepaald uiterlijk doordat verschillende (morfologische) typen elkaar ‘onderweg’ toevallig tegenkwamen of om functionele redenen selectief werden gefokt. Honden gingen mee met hun eigenaren als die emigreerden, werden meegenomen door handelaren op hun reizen of werden door vorsten cadeau gegeven aan bevriende relaties. En ze vermengden zich.

Vergroot

Hoewel met behulp van DNA onderzoekstechnieken de mate van verwantschap grofweg valt na te gaan, is het in de meeste gevallen onmogelijk vast te stellen wanneer de vermenging heeft plaatsgevonden. Zo toont het DNA van de Tibetaanse Mastiff een verwantschap aan met de Sint Bernard, Leonberger en Old English Sheepdog (Li et al., 2008). Vermoedelijk dateert die vermenging uit de eerste helft van de 19^e eeuw. Grote honden waren toen bij vorsten, adel en gegoede burgerij erg populair en diverse grote hondenrassen kregen toen hun meer moderne vorm of werden, zoals de Sint Bernard, met behulp van andere rassen ‘vergroot’. Vero Shaw noemt in 1881 dat voor de verbetering van de Sint Bernard een populaire *black and tan* hond werd gebruikt, die wat weg had van een Tibetaanse Mastiff.

Imposant

De grote honden met zware, brede koppen en dikke vachten die enkele koloniale Engelsen eind 18^e eeuw in Tibet aantroffen, spraken gelijk tot de verbeelding van het grote publiek door hun imposante uiterlijk. Tibet was tussen 1720 en 1911 een protectoraat van China en compleet afgesloten voor westerse invloeden. Kennis over de grote honden in Tibet verkreeg men in Engeland door het in 1800 gepubliceerde verslag van het bezoek van een Britse delegatie aan het hof van de Teshoo Lama. Een van de gedelegeerden, Samuel Turner, stuitte daar bij een paleis op in houten kooien opgesloten Tibetaanse honden die zo enorm waren en zo woest, dat het zelfs gevaarlijk was om dichtbij de kooien te komen.

Laf

Turner was er echter niet van overtuigd dat de honden van nature zo woest waren – hij had er zelf ooit een gehad - en vroeg zich af of ze gewoon vals waren geworden door opsluiting. Toen hij elders verrast werd door een loslopende hond, die groot genoeg was om het tegen een leeuw op te nemen, bleef hij dan ook ondanks diens luide geblaf rustig staan, omdat hij uit ervaring wist dat de honden eigenlijk maar laf waren (*of cowardly disposition*) en iemand alleen aanvielen en in stukken scheurden als die bang voor ze was.

Cadeau

Al mochten de Engelsen Tibet niet in, er was in de 19^e eeuw echter in de grensgebieden met India wel handel tussen bepaalde, als Bhotias aangeduide, Tibetaanse bewoners van Himalaya en de Engelsen. Zodoende kwamen soms honden in handen van de Britten en vonden ze hun weg druppelsgewijs naar Europa.

In 1834 kreeg de Engelse koning William IV er bijvoorbeeld twee cadeau, die –zoals toen gebruikelijk was – in de dierentuin ten toon werden gesteld.

Met de felheid van deze exemplaren viel het William Youatt echter nogal mee. In zijn *Book of the Dog* uit 1845 vermeldt hij speciaal dat de honden die in de *Zoological Gardens* te zien waren in het geheel niet woest waren. Ze zagen er edel en indrukwekkend uit en hadden nog nooit getracht iemand te verwonden.

Nors

Koningin Victoria kreeg in 1847 een Tibetaan cadeau van de gouverneur-generaal van India en ook haar zoon, de latere koning Edward VII, had er in 1875 een paar die ook tentoongesteld werden op hondenshows. De honden werden aangeduid als de Tibetaanse Mastiff, waarschijnlijk omdat de term ‘mastiff’ algemeen was voor grote, breedschedelige

honden met een afschrikwekkend uiterlijk en een reputatie als waakhond. Britse kynologen uit die tijd zoals Vero Shaw haastten zich echter te waarschuwen dat het beest wat betreft vacht en kleur helemaal niet leek op de Engelse Mastiff, maar eerder op een ‘*sour-faced, heavy-eared Newfoundland*’. Zijn diepliggende ogen en norse blik zorgden ervoor dat vreemdelingen liever op een afstandje bleven. De honden waren overigens niet altijd zo groot als diverse mythische verhalen – zo groot als een pony – doen geloven. Zo had D’Samu, een hond die in 1876 als een goede rasvertegenwoordiger werd beschouwd, slechts een schofthoogte van 58 cm en een gewicht van 50 kilo. Het was bij deze hond vooral de enorm dikke vacht die bijdroeg tot een massief uiterlijk.

Niet populair

Hoewel er tot 1950 met regelmaat Tibetaanse Mastiff opdoken in Europa en zij op hondenshows veel bekijks trokken, werden ze nooit populair. Hoewel de meeste honden zich kalm gedroegen, konden ze soms ineens gevaarlijk of wild uit de hoek komen. Een door een Hongaarse graaf geïmporteerde hond beet bijvoorbeeld een oude vrouw dood toen die de hond probeerde te verjagen nadat hij eerst alle varkens en pluimvee had gedood. In Tibet zelf liepen de honden zelden los, maar zaten vastgebonden bij huizen of tenten of werden aan beide voorpoten gekluisterd. In Engeland werden de Mastiffs vrijwel uitsluitend in dierentuinen gehouden.

Mannen

Wat kenner Majoor Dougall in 1907 in het *New Book of the Dog* vertelde over de Tibetaanse Mastiff was ook niet bepaald aanmoedigend om met deze honden te gaan fokken. Zijn eigen hond, Bhotean, kon weliswaar goed overweg met vrouwen, kinderen, puppies en katten, maar hij kon nooit los omdat hij niet te vertrouwen was met mannen. Dougall had het geprobeerd, omdat hij dacht dat de hond goed gesocialiseerd was, maar dat had desastreuze gevolgen gehad. (*At first I thought he had become quite domesticated, and allowed him to go loose, but with disastrous results.*)

Haat voor vreemden

Dougall raadde af om de honden naar Engeland mee te nemen, omdat je ze nog zo goed kon trainen en laten wennen aan van alles en iedereen, maar daarmee hun aard met een diepgewortelde afkeer van vreemden niet kon veranderen. De honden konden maanden achtereen ongevaarlijk lijken, om dan ineens, uit het niets en zonder enige reden, hun haat voor vreemden te uiten, vooral als ze ineens gealarmeerd werden of schrokken. (*and although perhaps for months he shows no sign of the devil in him, it is assuredly there, and for no reason or provocation the old hatred of strangers will assert itself, more especially if he happens to be suddenly aroused or startled.*)

Klimaat

Een ander probleem was dat de honden buiten Tibet maar slecht gedijden. De stamvaders van de Tibetaanse Mastiff hadden eeuwenlang geïsoleerd op grote hoogte geleefd. Hun dichte, dikke vacht met bontkraag was daardoor volledig aangepast aan het klimaat, waar het in de winter 40 graden onder nul kan worden. Net zoals de Tibetanen zelf, zijn zij bovendien genetisch aangepast aan de ijle, zuurstofarme lucht op grote hoogte. Uit onderzoek blijkt dat zij door allerlei genmutaties gemakkelijker zuurstof kunnen opnemen. (Li, 2014).

Veel honden die werden meegenomen naar lager gelegen plaatsen overleden dan ook voortijdig, meestal aan oververhitting. Collier, die in 1921 een boek schreef over de honden uit China en Japan achtte het daarom onmogelijk dat de Tibetaan de stamvader van de westerse berghonden zou zijn. Men was gedwongen de honden te scheren en zomers in koele kelders te houden.

Niet aantrekkelijk

Voor Europese kynologen voor wie juist de fraaie vacht en het daardoor verkregen imposante uiterlijk van belang was, was dit natuurlijk niet erg aantrekkelijk.

De Tweede Wereldoorlog en de invasie van Tibet door de Chinezen in 1950 zorgden er bovendien voor er geen honden meer geïmporteerd konden worden, waardoor de Tibetaanse Mastiff in Europa uitstierf. Pas in de jaren '80 van de vorige eeuw kwamen er weer Tibetanen naar Europa en kwam de fokkerij, nog steeds mondjesmaat, op gang. Hoewel de felheid van de honden daarbij geleidelijk is afgezwakt, is het nog steeds geen gemakkelijke hond. Hij is het liefste altijd buiten en bewaakt huis en haard nog steeds met verve.

Leeuw

Het tot de verbeelding sprekende, imposante uiterlijk van de honden leidde de afgelopen decennia, tot een hype, waarbij de honden ineens zeer gewild werden, met name in de VS en China. Inteelt en malafide fokkerij zorgden er voor dat er veel ernstige gezondheidsproblemen in het ras kwamen. Men trachtte in China de honden een leeuwachtig uiterlijk te geven en begon te fokken op een rode kleur, in plaats van de originele *black-and-tan*, met behulp van het inkruisen van de Chow-Chow en de Sint Bernard. In 2013 troffen bezoekers van een Chinese dierentuin tot hun verbazing zelfs een rode 'Tibetaanse Mastiff' aan in het leeuwenhok, die moest doorgaan voor een leeuw.

Exorbitante prijzen

Met behulp van gefotoshopte foto's - waarbij de honden een leeuwachtig uiterlijk met wijd uitstaande manen krijgen - werden honden voor exorbitante bedragen aan de man gebracht. Vooral Chinezen, voor wie deze 'designer' hond een statussymbool is geworden, legden de laatste jaren bedragen tussen de €100.000 en €500.000 neer. Negatieve publiciteit over deze praktijken, overproductie en de ongeschiktheid van de honden als stadshond heeft er inmiddels voor gezorgd dat deze Tibetaanse Mastiff hype weer op zijn retour is en de prijzen zijn gedaald.

Kuddebewaker

Terwijl de Tibetaanse Mastiff eerder een waakhond voor het Tibetaanse gezin was dan een kuddebewaker, is dit bij de Pyreneese Berghond net andersom. Al vanaf de Oudheid bestond de gewoonte om in berggebieden, zoals de Alpen en de Pyreneeën, de schapen en soms ook koeien tijdens de zomermaanden op de hoger gelegen berghellingen te weiden. In de dalen werd dan vaak tijdens de zomer graan verbouwd en beheerde men hooilanden om het vee dat niet in november was geslacht gedurende de wintermaanden te kunnen voeden. Bij dit transhumance-systeem blijven de boeren, de 's zomers met hun gezinnen achter op de boerderijen of de dorpen in de dalen, terwijl een of enkele (ingehuurde) herders met het vee vaak in kleine hutten de hele zomer op de alpenweides bij het vee bleef.

Beren en wolven

Omdat de herders er vaak alleen voorstonden en de hogere berggebieden in vroeger tijden bevolkt werden door beren en wolven, had men grote honden nodig die zelfstandig met veel imponeergedrag, zoals diep geblaf en schijnaanvallen, de roofdieren op een afstand hielden. Het was daarbij niet de bedoeling dat de honden met iedere willekeurig passerende beer of wolf een gevecht begonnen. De honden moesten ze alleen op een afstand houden. Alleen als dat niet lukte moest hij zijn mannetje staan. De kuddebewakers moesten de schapen daarvoor wel als hun familie beschouwen. Om die reden werden de honden al van pup af aan bij de schapen grootgebracht, zodat ze die, net als mensen, als ‘eigen’ beschouwden.

Rennende dieren

De honden moesten rustig de wacht houden te midden van de schapen en vooral niet de schapen hoeden of opdrijven. Het lijkt er op dat door systematische selectie op honden met weinig jacht- en prooidrift deze jachteigenschappen ook genetisch nog maar een ondergeschikte rol spelen. De Coppingers (2001) hebben erop gewezen dat veel kuddebewakers rond de zes maanden even een periode hebben waarop ze het leuk vinden om achter rennende dieren aan te gaan. Krijgen zij daar echter niet de gelegenheid voor, dan dooft deze neiging ook vrijwel onmiddellijk uit.

Voortijdig einde

Dat de Pyreense Berghond doorgaans vriendelijker en minder snel agressief is dan andere berghonden kan een gevolg zijn van economische, culturele, ecologische en geografische verschillen. Maar waarschijnlijk heeft het ook veel te maken met het vroegtijdige einde van zijn carrière als kuddebewaker.

In de 19e eeuw waren er in Frankrijk nog maar zo weinig beren en wolven over dat men nauwelijks meer kuddebewakers nodig had. Minder grote herdershonden waren vaak afdoende. Boeren hielden op met de berghonden – die duurder waren om te voeden – te gebruiken waardoor ze als type begonnen te verdwijnen. Doordat men binnen de kynologie echter steeds meer belangstelling kreeg voor het behoud van verschillende ‘nationale rassen’, werd de Pyreense Berghond gered van de ondergang en omgevormd tot show- en familiehond. Een kynoloog, Monsieur Dretzen ging rond 1900 op zoek naar Pyreense berghonden van een ‘zuiver type’ voor de rashondenfokkerij. Te midden van ruim driehonderd berghonden vond hij in het gebied aan de noordzijde van de Pyreneeën slechts zes geschikte exemplaren, die hij mee terug nam naar Parijs.

Kindervriend

In 1907 stichtte hij de *the Club du Chien des Pyrénées* (CCP) en stelde een rasstandaard op. In hetzelfde jaar werd er nog een andere Franse berghondenclub opgericht, de *Pastoure Club*; ook met een eigen rasstandaard. Deze clubs bundelden hun krachten na de Eerste Wereldoorlog in de *Reunion des Amateurs de Chiens Pyreneans* die nog steeds bestaat. Mede onder invloed van de populaire televisieserie “*Belle et Sébastien*” uit de jaren ‘60 van de vorige eeuw waarin de allerliefste Pyreneeër Belle de trouwe metgezellin is van een allerschattigst jongetje, veranderde de Pyreense Berghond deels van functionele werkhond naar knuffelbeer en kindervriend. Hoewel hij tegenwoordig weer ingezet wordt in Frankrijk en Amerika om schaapkuddes te bewaken, blijkt hij dan ook aanzienlijk minder vaak mensen te

© Elian Hattinga van 't Sant / Hondenmanieren 6 - 2016

bijten of vee te verwonden dan zijn collega's de Kuvasz en de Kangal die deze functie ononderbroken tot in deze tijd hebben bekleed.

Verviltende vacht

Ook de Komondor heeft temidden van de Hongaarse herdershonden de reputatie van kuddebewaker te zijn, wellicht omdat hij de grootste is. Hongarije kende in vroeger tijden een groot aantal verschillende herdershonden die op de weidse Hongaarse poesta's (steppen) half-nomadische herders hielpen met het hoeden en bewaken van schapen. Ze waren er in allerlei maten, van klein tot groot. Een gemeenschappelijk kenmerk was dat veel honden een sterk verviltende vacht hadden, die vooral bij de achterpoten en staart langere koorden vormden. Al deze honden stonden bovendien bekend als eigenzinnig, eenkennig en wantrouwig ten opzichte van vreemden.

Systeem

Toen Hongarije na de Eerste Wereldoorlog in 1918 zelfstandig werd, bloeide het nationalisme op. De Hongaren die in het Habsburgse Rijk eeuwenlang door de Oostenrijkers onderdrukte tweederangs burgers waren geweest, grepen nu ook de kans om hun eigen nationale hondenrassen te ontwikkelen. Een Hongaarse hoogleraar diergeneeskunde, Emil Raitsits, begon systeem in het allegaartje herdershonden te brengen. Hij deelde ze in op grootte en type. De rasnaam Puli werd gereserveerd voor de kleinere schaapsherdershonden in verschillende groottes met een maximum hoogte van 48 centimeter. Grotere honden met een verviltende vacht kregen de uit de traditie voortgekomen rasnaam Komondor. Raitsits stelde ook rasstandaarden op. Daardoor zouden de Komondor, Puli en ook de Pumi uitgroeien tot aparte rassen.

Visitekaartje

Bij de Puli en de Komondor werd de vervilte vacht die in koorden tot op de grond hingen het visitekaartje. De honden die functioneel gebruikt werden, hadden vaak maar een paar koordjes hangen, omdat ze werden geknipt of geschoren, of omdat de strengen gewoon afbraken. Bij showhonden begon men echter de vacht te cultiveren. De vervilte koorden zijn het gevolg van het langzame doorgroeien en in elkaar draaien van de onder- en bovenvacht. Het duurt een aantal jaren en heel veel onderhoud eer de vacht in nette koorden tot aan de grond reikt, zoals te zien is bij show-Komondors. Daarvoor moeten de ondervacht en de bovenvacht wel in de juiste verhouding aanwezig zijn, want bij te weinig ondervacht ontstaan geen koorden en bij te veel ondervacht breken de koorden gemakkelijk af. Er is dan ook, sinds de Komondor een echte showhond is geworden, in toenemende mate geselecteerd op een vacht waarbij dergelijke lange koorden kunnen ontstaan.

Broeien

Fokkers stelden dat een dergelijke ongemakkelijke vacht, die tot 20 kilo kan wegen –ruim een derde van het lichaamsgewicht – diende om de hond goed te beschermen tegen de koude op de poesta's. Hond en eigenaar hebben er echter eerder last, dan plezier van. Allerlei viezigheid, zoals blaadjes, takjes, modder, urine en ontlasting, blijft gemakkelijk in de lange koorden zitten, zodat de hond, zeker als hij wat nat is, enorm kan gaan stinken. De vacht moet heel goed onderhouden worden en de strengen regelmatig gescheurd tot koorden, omdat de hond anders volledig vervilt en de huid hieronder gaat broeien. De hond wassen is ook niet

zomaar even gebeurd. Het duurt vele uren en veel werk om vervolgens de vacht weer goed droog te krijgen; een vereiste omdat anders gemakkelijk allerlei huidproblemen en –irritaties op kunnen treden.

The Tibet Dog. (Yonau.)

